

Taiteilijat työelämämentoreina tapahtumapiloteissa

Timo Jokela | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Mari Riikonen | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Arcta Fast -koulutusmallihankkeeseen palkattiin mukaan seitsemän mentoritaiteilijaa, jotka työskentelivät mukana hankkeen pilottitapahtumissa rinnallaan työelämäoppimassa olevia luovan alan opiskelijoita. Tapahtumien, taiteilijoiden ja opiskelijoiden vuorovaikutteinen yhteistyö synnytti uusia näkökulmia ketterän taiteen mahdollisuuksista tapahtumissa sekä antoi aineksia hankkeen koulutusmallin suunnitteluun.

Arcta Fast -koulutusmallihanketta edeltäneessä esiselvityksestä tehtiin toimintamallien kehittämiseksi yhteistyötä Lapin taiteilijaseuran ja Taiteen edistämiskeskuksen kanssa. Organisaatioiden edustajat olivat aktiivisesti mukana myös hankkeen ohjausryhmässä. Molempien organisaatioiden tavoitteena on taiteen ja kulttuurin elinkeinojen tukeminen ja kehittäminen. Jo esiselvityksessä oli ilmennyt, että taiteilijoiden työllistymisen tapahtumiin edellyttää vastavuoroista ymmärrystä työn tilaajan tarpeista sekä työnhakijan kykyä myydä osaamistaan ja potentiaaliaan tarvittavien toimien tekijänä.

Taiteilijoiden työn eli luovan osaamisen myymisen vaikeus on siinä, ettei luovan prosessin lopputulosta useinkaan voi ennustaa, ja sellaista työpanosta, jota ei ymmärrä, on haastava ostaa. Ongelmana on myös taiteilijoiden profiilin sopimattomuus suoraan määrämuotoisiin toimenkuviin tai tulosodotuksiin. Uuden osaamisen tarve taidealoilla koskee siten työntekijöiden eli taiteilijoiden lisäksi myös työn tilaajia eli tapahtumajärjestäjiä, jotka tarvitsevat myös uudenlaisia valmiuksia. Luovan alan töitä on haastavaa saada ainoastaan omaa koulutustaan tai tutkintoaan tarjoamalla.

Arcta Fast -koulutusmallihankkeen tapahtumapiloteissa pyrittiin rakentamaan oppimisympäristöjä, joissa tapahtumissa työ-

kentelisi taiteilijoita ja heidän rinnallaan työelämälähtöisesti tai -läheisesti opiskelijoita. Taiteilijoiden mukanaolon avulla kehitettiin alustavia toimintamalleja sille, miten ammattiaan tapahtumissa harjoittavat kuvataiteilijat voisivat toimia opiskelijoiden tukena alalla, jossa työelämässä tapahtuvan harjoittelun paikkoja ei oikeastaan ole olemassa. Halusimme selvittää, mitä ja miten opiskelijat voivat oppia taiteilijan työstä ja työelämästä.

Seitsemää hankkeeseen palkattua taiteilijaa kutsuttiin mentoritaiteilijoiksi. Työelämässä mentorointia on käytetty pitkään kokeneiden työntekijöiden osaamisen hyödyntämiseen ja jakamiseen sekä hiljaisen tiedon esille saattamiseen (Kanniainen, 2017). Opiskelijoille suunnatuilla mentorointiohjelmilla on puolestaan tarjottu perspektiiviä urasuunnitteluun, tulevaisuuteen ja työnhakuun. Arcta Fast -koulutusmallihankkeessa ei kuitenkaan ollut kysymys varsinaisesta mentorointiohjelmasta, vaan prosessista, jossa on läsnä vahva kehittymislähtöisyys ja joka on vuorovaikutteinen prosessi, jossa myös mentori oppii uutta.

Tavoitteena oli, että työskennellessään tapahtumissa yhteistyössä opiskelijaryhmän kanssa taiteilijat pystyvät analysoimaan toiminnan jälkeen paremmin myös omaa taiteilijuuttaan suhteessa tapahtumiin, ja näin tuoman arvokasta lisää koulutuksen kehittämiseen. Mentoritaiteilijat toivatkin oman taiteenalan mukaan etsimään uusia malleja ketterän nykyaikaisen toiminnan mukaan-tulolle ja ansaintamalleille tapahtumissa.

Edellisellä sivulla: Tanja Koistinen ja opiskelijat rakentavat Solekko juhlaan teossarjaa *Sammaleen kolmea kotia*, 2022. Kuva: Inka Holck, 2022.

”Tavoitteena oli, että työskennellessään tapahtumissa yhteistyössä opiskelijaryhmän kanssa taiteilijat pystyvät analysoimaan toiminnan jälkeen paremmin myös omaa taiteilijuuttaan suhteessa tapahtumiin, ja näin tuoman arvokasta lisää koulutuksen kehittämiseen.”

“Mentorointi mahdollistaa kohtaamisia, jakamista, omien ajatusten haastamista ja uuden oppimista myös taiteilijalle itselleen.”

Hankkeen mentoritaiteilijoilta ryhmäkeskusteluissa ja kyselylomakkein kerätystä palautteesta pohdittiin, millainen voisi olla taiteilijan ansaintamalli osana tapahtumatuotantoa. Monella taiteilijalla tulot koostuvat erilaisista ansaintapuroista, ja tapahtumat voisivat olla joko suurempi tai pienempi osa näitä puroja. Taiteilijan rooli tapahtumassa voi vaihdella esiintymisestä suunnitteluun ja toteuttamiseen, riippuen mitä häneltä tilataan. Taide voi olla esimerkiksi sisällöntuotantoa tai elämyksellisiä taideperustaisia teoksia ja palveluita. Taiteilijan kannattaa konseptoida omasta osaamisestaan erilaisia ja eri mittakaavan tuotteita, joita hän voi myös tarjota tapahtumille. Teokset ja taiteilijan työpanos voivat joko jäädä pysyvämmäksi osaksi tapahtumapaikkaa, tai toimia kertaluontoisena esiintymänä.

Tapahtumayhteistyö vaatii taiteilijalta joustavuutta, sillä teoksia ja osaamista, jota tapahtumiin halutaan, ei välttämättä ole samanlaista, joka ripustetaan taidegallerian seinälle. Taiteilijat kokevat, että heidän taiteellisella työllään olisi mahdollisuuksia antaa tapahtumille monipuolista lisäarvoa. Hankkeessa tapahtumiin vietiin tapahtumiin muotoutuvaa ja joustavaa ketterää taidetta. Mentoritaiteilijat näkivät ketterän taiteen eräänlaisena kehystettynä luovuutena, jossa sisältöjä tuotiin osaksi tapahtuman sanelemaa paikkaa ja aikataulua. On hyvä pitää omasta visiostaan kiinni, mutta ei liian lujaa. Paikan on annettava inspiroida ja vaikuttaa taiteelliseen prosessiin. Materiaalien ja muiden resurssien suhteen on tarpeen olla luova.

Taiteilijat kuitenkin korostivat, että

vaikka taidetta tehtäisiin ketterästi, taide ei saisi olla tapahtumassa pelkkä koriste, vaan sen pitäisi olla sisällöllisesti kiinnostavaa. Suunnitteluvaiheelle pitää antaa tarpeeksi aikaa, ja taiteilijoilla on hyvä olla jo valmiit rutiinit ja työtavat, jotka mahdollistavat nopean reagoinnin.

Taiteilijat näkivät erittäin tärkeänä, että myös taiteilijan työpanoksen tilaaja eli tapahtuman järjestäjä ymmärtää erilaisten taidemuotojen vaatiman ajankäytön ja kullurakenteen. Toisaalta taiteilijan puolelta on olennaista, että taiteilija osaa konseptoida ja sanoittaa tekemistään. Kun molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan, voidaan onnistuneemmin sopia taidesisällöistä tapahtumiin.

Taiteilijalle budjetoitu palkkio olisi hyvä jo tapahtumaa suunnitellessa lisätä osaksi kokonaisbudjettia. Taiteilija voi toimia tilaus-työperiaatteella eli laskuttamalla esimerkiksi toiminimensä kautta, tai tapahtuman työntekijänä. Työntekijänä toimiminen parantaa taiteilijan sosiaaliturvaa. Tarvitaan mahdollisesti myös lisää erilaisia taiteen välittäjäorganisaatioita, jotka pystyvät muuttamaan keikat työsuhteiksi.

Mentoritaiteilijoiden haastatteluista kävi ilmi, että opiskelijoiden työelämäohjaaminen toi taiteilijan omaan työskentelyyn lisää uusia näkökulmia. Taiteilijat halusivat jakaa omaa osaamistaan ja kokemuksiaan uusille luovan alan kentälle pyrkiville. Mentorointi mahdollistaa kohtaamisia, jakamista, omien ajatusten haastamista ja uuden oppimista myös taiteilijalle itselleen. Mentoroinnin myötä taiteilija voi jäsenellä ja sanoittaa omaa osaamistaan jakaessaan mentoroitaville tietoa, taitoa ja näkemyksiä. Myös uusia verkostoitumisen mahdollisuuksia voi syntyä sekä taiteilijalle että opiskelijalle.

Toisaalta alalla pitempään olleen taiteilijan ja vasta alaa opiskelevan suhde voi aiheuttaa pohdintaa roolijakoon yhteistä

taidesisältöä tehdessä liittyen esimerkiksi siihen, kuka on vastuussa lopullisen teoksen suunnasta ja valmistumisesta. Onko valmis teos mentoritaiteilijan oma luomus, jonka tekemiseen opiskelijat ovat saaneet osallistua, vai onko se yhteisöllisesti tuotettu kokonaisuus, jonka tekemisessä jokaisella on ollut oma roolinsa? Lisäksi osa hankkeessa mukana olleista mentoritaiteilijoista ohjasi yksittäistä opiskelijaa, kun taas osalla oli suurempia opiskelijaryhmiä, joista osa myös kansainvälisiä. Mentoroitavien määrä vaikuttaa osaltaan ryhmän dynamiikkaan.

Tämän julkaisun seuraavissa esseissä hankkeen mentoritaiteilijoista taiteilija, valosuunnittelija Riikka Vuorenmaa, performanssitaiteilija Meri Nikula, monitaiteilija Tanja Koistinen, kuvataiteilija Miia Mäkinen ja muotoilija-taiteilija Minna Kovero pohtivat omaa taiteellista prosessiaan ja mentoritaiteilijuuttaan sekä ketterää tapahtumaperustaista taidetta hankkeen piloteissa. †

Timo Jokela on kuvataidekasvatuksen professori Lapin yliopistossa. Hän johtaa kansainvälistä Arktisen yliopiston Arctic Sustainable Art and Design temaattista verkostoa. Hänen tutkimusalaansa kuuluvat taidekasvatuksen lisäksi soveltava taide sekä ympäristö- ja yhteisötaide, joita hän tarkastelee kestävän kehityksen näkökulmasta. Jokela on toiminut Arcta Fast hankkeen vastuullisena johtajana.

Mari Riikonen (FM) toimii Arcta Fast -koulutusmallihankkeen projektipäällikkönä Lapin yliopistossa. Eri-laisten hanketöiden rinnalla hän kirjoittaa sivuaine-tutkimusta taidehistoriasta. Hän toimii myös Lapin yhteisöllisen taiteen yhdistys Lysti ry:ssä, ja ohjaa erilaisia taideperustaisia työpajoja.

”Taiteilijat näkivät erittäin tärkeänä, että myös taiteilijan työpanoksen tilaaja eli tapahtuman järjestäjä ymmärtää erilaisten taidemuotojen vaatiman ajankäytön ja kulurakenteen. Toisaalta taiteilijan puolelta on olennaista, että taiteilija osaa konseptoida ja sanoittaa tekemistään. Kun molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan, voidaan onnistuneemmin sopia taidesisällöistä tapahtumiin.”

Lähdeluettelo

Kanniainen, M-R., Nylund J. & Kupias P. (2017). *Mentoroinnin työkirja*. Helsingin yliopisto.